

Nowruz hakyndaky rowaýatlar

Category: Halk döredijiliği we rowaýatlar, Kitapcy

написано kitapcy | 23 января, 2025

Nowruz hakyndaky rowaýatlar NOWRUZ HAKYNDAKY ROWAÝATLAR

Döwletimiziň ähli ýerinde Nowruz baýramyna gyzgyn taýýarlyk görülyär. Halkymyz gadymdan gelýän zähmet we bahar baýramyny bu ýyl özboluşly ruhubelentlik bilen belleýär. Asyrlaryň dowamynda halkemyzyň guwanjyna, şatlygyna şärik bolup gelýän Nowruz, örän gelýän Nowruz, örän gadym zamanlarda peýda bolupdyr. Taryhy esaslary ata-babalarymyz baharky urp-adatlaryna esaslanan Nowruz baýramy hakynda dürlü rowaýatlar döredipdirler. Bu rowaýatlar dilden-dile geçip, halkyn arasynda meşhur bolupdyr. Ata-babalarymyz Nowruz peýda bolmagyny tebigatyň üýtgemegi, Gün, nur, zähmet we bahar, bereket bilen baglanyşdyrýarlar. Käbir hekaýatlarda Nowruzyň legendar Jemşidiň ady bilen baglanyşyklylygy, bu halk baýramynyň örän gademydygyna delil bolýar. Baharky zähmet möwsümini Nowruzdan başlamagy adat edinen halklar bu baýram hakynda biri-birinden ajaýyp rowaýatlar döredipdirler. Şolardan käbiri Abu Reýhan Birunynyň »Gademy nesillerden galan ýadygärlikler», Omar Haýýamynyň »Nowruznama» eserlerinde beýan edilipdir. Bu rowaýatlarda Nowruzyň haçan we nähili dörändigi hakynda anyk maglumat berilmese-de, nesillerimiziň döredijiligininiň gudratyna öwrülen bu söz dürdäneleri rowaýatlar bahar baýramçylygynyň örän gadymdan gelýänligini görkezýär. Aşakda Nowruz we onuň käbir urp-adatlary hakyndaky rowaýatlary size hödürleýaris.

JEMŞIDIŇ GUDRAT GÖRKEZEN GÜNI

Jemşit patyşa bolangoň, mañusiyler dinini üýtgetdiler we bu iş edilen günü Nowruz, ýagny täze gün diýip atlandyrdaylar. Bu gün Jemşitden öñ hem bellenýän bolsa-da, soňky haýyt gününe öwrüldi.

Nowruzy haýyda öwürmek üçin şeýle hem diýipdirler: Jemşit

özüne araba ýasadyp, şol gün araba mündi, jynlar we şeýtanlar ony howa göterip, bir günde Dunbowanddan Babyla alyp bardylar. Adamlar bu ajaýyp wakany görüp, şol gün haýış etdiler we Jemşidiň arabada uçusyna öýkünip, sallançakda uçdular».

SÜLEÝMANYŇ YÜZÜĞİ

Süleýman ibn Dawut özüniň jadyly yüzüğini ýitiripdir. Tagta erki elden giden patyşa gamgyn bolup, näderini bilmändir. Emma aradan kyrk gün geçip, onuň yüzüğü tapylypdyr we öñki ýagdaýyna dolanyp gelipdir. Şol gün älemdäki ähli hanlar, jandarlar, guşlar, döwler, afädarhalar, guşlar, döwler, afädarhalar Süleýmanyň huzuryna baş egip gelipdirler. Muny görenler:

□ Nowruz omaded □ ýagny »täze gün geldi» □ diýipdirler. Sondan soñ şol günü »Nowruz» diýip atlandyrypdyrlar.

Jadyly yüzüğüň tapylanyna begenen Süleýman şemala buýruk beripdir, şemal ony täji-tagty bilen göterip barýarka, bir garlawajyň höwürtgesine duşupdyrlar. Sonda garlawaç:

□ Eý, patyşa, höwürtgämde birnäçe ýumurtgam bar, olara azar berme □ diýipdir.

Süleýman garlawajyň höwürtgesiniň gapdalyndan geçipdir we bir bag-bakjaly ýere duşupdir. Şol wagt ýaňky garlawaç çünkünde suw alyp gelipdir we Süleýmana bir çekirtgäniň aýagyny sowgat beripdir. Nowruz günü suw sepip, sowgat bermek däbi, ine, şundan galypdyr.

JEMŞIDIÑ TAGTY

Rowaýat etmeklerine görä, Nowruz Jemşidiň Házirbeýjan iline gelen günümişin. Jemşit ol ýere gelip, özüne bir tagt ýasadyp, dürli gymmatbaha daşlar, dür-göwheler bilen bezelen täjini başyna geýip, tagtyna oturdy. Bu wagt Gün görnüp, onuň şöhlesi Jemşidiň täji bilen tagtyna duşupdir. Birdenkä tutuş daş-towerek ýagty bolupdir. Bu ýagdaýy görüp geñ galan halk Jemşidiň tagta çykan gününü »nowruz», ýagny »täze gün» diýip bayram edipdirler.

OT OÝLANYP TAPYLAN GÜNI

Gündogar rowaýatlaryň birinde aýdylmagyna görä, Jemşit günleriň birinde towşan awlap ýören eken, birdenkä ol bir jadyly ýylany görüpdir. Derrew kemanyny eline alyp, ýylana tarap ok atypdyr. Ýylan bir görnüpdir-de, uly bir daşyň aşagyndaky gowaga sümüp gaýyp bolupdyr. Jemşidiň kemanyndan atylan ok bolsa daşa degipdir, daşdan bolsa uçgun syçrapdyr. Uçunlaryň biri daşyň ýanyndaky gury ot-çöplere düşüp, ýanmaga başlapdyr. Adamlar şu wagta çenli ody görmändirler eken. Şonuň üçin ody görüp, olar edil bir gudrat gören ýaly doňup galypyryrlar.

Soňra derrew oda çokunypdyrlar. Şondan bări olar ody mukaddes hasaplap gelipdirler we ony ölçürmezlige çalşypdyrlar. Jemşidiň ody ýüze çykaran gününi bolsa »täze gün», ýagny »nowruz» diýip atlandyrypdyrlar we baýram edip başlapdyrlar.

BAYRAMYŇ PERZENDI

Ejiz baharyň göbegenesimişin. Taňry oňa gökden mesgen berenmişin. Onuň Guldur mama diýen kömekçisi hem barmışyn. Allatagalanyň özi Ejize ýedi günü bagışlapdyr, bu günler hutyň on altynjy gününden başlanýarmışyn.

Nowruzyň dünýä inmegine birnäçe gün galanda, aşak tarapdan ýyly şemal öwsüp başlaýar eken: bu Ejiz bilen Guldur mamanyň şemalymışyn. Olar wagty ýakynlan Baharaýyň ýeňlegine çenli ýetip barmak üçin gyssagly ýola çykypdyrlar. Emma olara Kap dagynda ýasaýan ýowuz döw päsgel berýärmişin. Döwüň bir kömekçisi bar eken, mekirlikde Ýalmawuz kempir hem oňa taý bolup biljek dälmiş. Agzynda bir dişi hem ýok eken, baryny döwler bilen urşup ýakalaşanda döwdüripdir, gaçyrypdyr. Bir gözli, hapa sözli, aýagy çolak, agsaklap ýoreýän, eñegi čüri, bir arryk garrap giden aýal bolup, adyna Lerzan kempir diýer ekenler. Ol Ejiz bilen Guldur mama päsgel berjek bolup, olaryň ýolunda ähli erbetlikleri jemläp oturýan ekeni.

Howada gümmürdi eşidilse, muny Guldur mama Baharaýyň ýorganyny kakýar diýip pikir edipdirler. Eger ýorganyny tozany bolsa, Guldur mama öz hasasy bilen uranda ýere gar ýagarmışyn, eger

tozany az bolsa, az-kem ýagyş ýagar ekeni. Ejiz bolsa Baharaýa göbegene bolmak üçin onuň ýanyna barýarmışyn. Ýowuz döw bilen onuň hyzmatkäri Lerzan kempir Baharaýyň jaýyna girmäge birnäçe gezek synanyşýar eken, emma her gezek Ejiziň zarbasyna çydap bilmän, yzyna gaýdýarmışyn. Lerzan kempir çydam edip bilmän daş-töwerektdäki daragtłara we jandarlara zäherini pürkýärmişin. Emma ýaşy birçene baran bu garrynyň sowugy hiç zada kär etmez eken. Lerzan kempir aýazly sowuklaryny, gar tozgalaryny we gulagyňy kesip barýan ýiti sowuk ýellerini etegine salyp, meýdanlarda sergezdan bolup gezişine, eteginde baryny saçyp gidýär eken. Ol gys ukusynda ýatan barlygyň oýanmagyna päsgel berip, Baharyň gelmegine ýol bermezlik maksady bilen o ýan-bu ýan ylgap, ýerden başyny göteren nahaly dagy göräýse iki üzüp bir ýalmaýar eken.

Lerzan mamanyň aýazyndan bihuş bolan daragtłar ençe wagta çenli doňup durýardylar. Ýedi günden soñ elinden hiç iş gelmedik Lerzan kempir özüniň gowagyna gidýär eken.

Ejiz Baharaýyň çagasyny gundap, göz degäýmesin diýip hiç kime görkezmeýär. Çagany ýuwundyrmak üçin Aby rähnet suwy zerur eken. Guldur mama elindäki hasasy bilen hemme bulutlary üýüşürip urýar eken. Bulutlardan ýagyş ýagyp başlaýarmışyn. Ejiz Baharyň perzendi □ Nowruzy şol Aby rähmetde ýuwundyrýarmışyn. Şondan soñ Ejiz bilen Guldur mama bábegi Baharaýa berip, öz jaýlaryna dolandyryar ekenler. Adamlar täze doglan çaganyň □ Nowruzyň hatyrasyna baýram edýär ekenler. Halk döredijiliği we rowaýatlar